

Győri Péter - Gurály Zoltán:
A budapesti hajléktalan emberekre irányuló "február 3-i" adatfelvételek
módszere
(1999–2005)

Rövid összefoglaló

A kilencvenes évek második felében a hajléktalan népességre vonatkozó tudásunk egyedül a szakértői véleményekre támaszkodott. A korábbi adatgyűjtések minden esetben helyi jellegűek voltak és többnyire a nem-strukturált interjú módszerét alkalmazták.

A szakértői vélemények azonban gyakran egymással ellentétes döntéseket támogattak ugyanolyan biztosnak látszó érvekkel. Néhányan azt mondták, hogy a hajléktalanság problémáját kezelni kell, azaz krízis ellátást kell folytatni, mivel azokat a szocializáció során elszenvedett traumákat, amely okozzák a hajléktalanságot, nem lehet kompenzálni. Mások szerint a hajléktalanság a gazdasági tényezőkre vezethető vissza, ezért ők olyan megoldási módot ajánlottak, amely a gazdasági jellegű, célzott támogatásokat részesítette előnyben. A vélemények egy újabb csoportja olyan egyéni szerencsétlenségnek tragédiának tartotta a hajléktalanságot, amelynél az egyes esetek közötti hasonlóság elhanyagolható a segítségnyújtás szempontjából.

Észleltük tehát, hogy közép, illetve hosszú távú koncepció kialakításához a rendelkezésre álló adatok nem elégségesek. A nagyon eltérő megközelítések miatt jobbnak láttuk a kevesebb, de **az érintettek lehető legszélesebb körére** nézve releváns adatok gyűjtését. Ezért az adatgyűjtésre a **strukturált kérdőíves módszert** választottuk és úgy döntöttünk, hogy minden egyes hajléktalan embert be fogunk vonni az adatgyűjtésbe. Vagyis **azt tűztük ki célul, hogy minden egyes ismert hajléktalan embernek lehetőséget biztosítsunk arra, hogy válaszoljon a kérdéseinkre.**

Fontos szempont volt a felvétel megszervezésekor, hogy a válaszok ugyanabban a helyzetben, ugyanolyan körülmények között találjanak meg mindenkit. Ezért az **egy időpontban** történő adatgyűjtés mellett döntöttünk. A pontszerű adatfelvétel egyik előnye, hogy az ismételt felvételek adatai egymáshoz jól hasonlíthatóak ezért ez a módszer nem csak a koncepciók kialakításához, hanem a változások követésére ill. egyes intézkedések hatásainak vizsgálatára is alkalmazni szeretnénk volna. Így az **évenkénti** azonos időpontban történő adatfelvételeket is tervbe vettük.

Az időpont kiválasztásakor **egy átlagos téli napot** kerestünk. 1999. február 3-án lebonyolítottuk az első adatfelvételt, amit azóta minden évben ugyanezen a napon megismétlünk.

Az adatfelvétel során megkérdeztük, hogy hol lakott, aludt az illető egy nappal, illetve egy évvel korábban. Természetesen feljegyeztük a válaszadó korát és a kérdezés helyszínét. A születés időpontjának és a név egyes betűinek a felhasználásával olyan **azonosító kódot képeztünk**, amely lehetővé tette, hogy a többszöri kérdezés hibáit kiszűrjük, valamint lehetőséget nyújtott számunkra, hogy a változásokat az egyes emberek sorsának az alakulása mentén is nyomon kövessük évről évre.

Első lépésként megkerestük a város **összes olyan civil és önkormányzati fenntartású intézményét**, amely hajléktalan emberek segítségével foglalkozott. Kértük, hogy vegyenek részt az adatgyűjtésben és járuljanak hozzá, hogy az intézményekben lakókat az adott időpontban megkérdezhessünk. Felajánlottuk, hogy a kérdőívek felvételével az adott intézményben dolgozók közül önként jelentkezőket fogjuk megbízni, és csak akkor küldünk idegeneket az intézménybe ha nincs elég jelentkező a munkatársak között. A **kérdőív felvételének a díját** úgy állapítottuk meg, hogy az kicsivel magasabb legyen

annál mint amit hasonló idő és energia ráfordítással a normál munkájával kereshet a szociális munkás. Minden év február 2-án tartottuk egy olyan **összejövetelt**, ahol általánosságban a vizsgálatról és konkrétan az adott kérdések felvételéről volt szó. **Minden egyes kérdezőnek** részt kellett vennie ezen a megbeszélésen, ahol minden egyes kérdést megbeszéltünk. 2-ai az összejövetel végén **kapták meg a kérdőíveket** az egyes kérdezői csoportok úgy, hogy minden egyes **helyszín (intézmény) előre saját azonosító kódot kapott**. A kérdések ezt megelőzően nem voltak nyilvánosak. A **próbakérdezés** hetekkel korábban több helyszínen 50-100 fős mintán zajlott.

A kérdőívet egy olyan munkacsoport állította össze, amelyben kutatók és ellátásban dolgozó szakemberek kaptak helyet. A kérdezés elsősorban szállókon és utcai helyszíneken zajlott, vagyis a hajléktalan embereket **lakó ill. alvó helyükön keresték meg** a kérdezők ezen a napon. Az utcai segítői szolgálatok nem tudtak minden egyes utcán élő embert egy napon kérdezni ezért számukra **3-4 napot estét adtunk** arra, hogy felvegyék a kérdőívet az általuk ismert hajléktalan emberekkel.

A tartózkodási helyen kívül megkérdeztük, hogy magányosan vagy valamilyen társas viszonyban él-e? Honnan jutott pénzhez januárban? Mennyi pénzt költött el 3-án? Mikor és hogyan vált hajléktalanná? Feltettük az a kérdést is, hogy mikor lakott utoljára lakásban, hiszen lehetett valamilyen intézmény lakója is az illető mielőtt utcára került.

A minden évben ugyanúgy felett kérdéseken kívül mindig, minden évben szerepeltettünk egy-egy speciális, csak abban az egy évben feltett **kérdésblokkot** is.

- 2000-ben a báziskérdések mellett megkérdeztük még azt is, hogy az elmúlt 52 hét alatt milyen helyeken éjszakáztak. Mennyi időt laktak lakásban, mennyi időt, hány hetet töltöttek kórházban, vagy börtönben.
- A 2001. évi mérésünk alkalmat adott arra, hogy az állandó helyet biztosító (hotelszerűen működő) és a menedékhelyek (vagy krízisszállók) lakók helyzetét összehasonlítsuk. Kiegészítő kérdésekkel a hajléktalan embereket körül vevő kapcsolathálót akartuk felmérni. Ebben az évben kérdeztük azt is, hogy kitől milyen sérelmet szenvedett el az illető azóta, hogy hajléktalanná vált.
- 2002. február 3-án a feltettük ugyanazokat a kérdéseket a Budapesten élő hajléktalan embereknek, amelyeket két évvel korábban egy kutatóintézet az ország lakosságát reprezentáló mintába választott 5500 embernek feltett. Az egészségi állapot felmérő vizsgálat a Egészségügyi Világszervezet (WHO) ajánlása szerinti kérdéseket tartalmazta.
- 2003-ban a speciális kérdések között a szálláshelyek minősítése szerepelt. Megkérdeztük a hajléktalan embereket, hogy mely szálláshelyeket ismerik, és lehetőségük volt szállókat a jók és rosszak közé sorolni. Megjelölték azokat, ahol már aludtak és megjelölhették azokat, ahova semmilyen körülmények között nem mennének be.
- 2004-es az adatfelvételben arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen tevékenységekkel mennyi időt töltenek a hajléktalan emberek és hol. Megkérdeztük hol volt és mit csinált 2004. február 3-a délelőtt tíz órakor, és azt is mivel töltötte az időt délután kettőkor. Megkérdeztük azt is, hogy mennyi időt töltött az adott napon munkával, utazással, tv-nézéssel stb.
- 2005-ben a megkérdezett hajléktalan emberek személyes tárgyait leltároztuk fel. Megkérdeztük van-e váltás ruhája, étkészlete, tisztálkodó eszköze, bútora stb.
- 2006. évben a kiegészítő kérdésekkel az emberek életútjának az alakulását próbáltuk nyomon követni. A szülői kapcsolat időtartamára, a munkába állás, házasság kötés (esetleges válás) és gyermeke születés időpontjára vonatkozóan tettünk fel kérdéseket.

A válaszokat minden évben kódoltuk és elektronikusan egy adatbázisba rögzítettük. A feldolgozást statisztikai szoftverrel végeztük.

**NF: Varrónő, műhelyében
2025. április, második díj**